

Frazémy

Jsou to **pojmenování** (většinou víceslovná) s **obrazným významem**, a to v některé složce (*vlčí mák*) nebo jako celek (*bílá vrána*).

Poslechněte si.

1 Rozlište slovní spojení nefrazeologická od frazeologismů:

usnout na vavřínech, vykonat návštěvu, hrát první housle, vnitřní audit, tvrdý oříšek, rys ostrovid, být solí v očích, husí kůže, střední škola, určit diagnózu, slepá ulička, zlatý déšť, kouřit trávu, jít s kůží na trh, předpověď počasí, stanovit rodičovství, pověřit zastupováním, oběžná dráha

Rozlišujeme:

■ frazémy nevětné

a) **jmenné frazeologismy s jedním obrazným výrazem**: *vlčí mák*, *černý pasažér*,

b) **jmenné frazeologismy obrazné jakožto celek**: *bílá vrána*, *šedá eminence*,

c) **ustálená přirovnání**: *mlčí jako hrob*, *je chudý jako kostelní myš*,

d) **rčení (neboli úsloví)** – frazeologismus slovesné povahy: *slyšel trávu růst*, *nekoupím zajíce v pytli*,

e) **okřídlená slova**: *Achillova pata*, *danajský dar* (*jsou odvozena ponejvíce z antických nebo biblických příběhů nebo z historie*).

■ frazémy větné

a) **příslíví** – frazeologismus větné povahy, užívá se jako ustálený větný celek, obsahuje ponaučení: *Kdo seje vítr, sklízí bouři*. *Všude dobře, doma nejlépe*,

b) **pranostika** – lidová moudrost vyjadřující zkušenosti s přírodními jevy, zejména s počasím, obvykle se vztahuje k určitému dni nebo období v roce: *Medardova kápě, čtyřicet dní kape*. *Svatá Markyta hodila srp do žita*,

c) **pořekadlo** – stručná situační průpovídka, neobsahuje ponaučení, jenom glosuje situaci: *Dočkej času jako husa klasu*. *I mistr tesař se utne*,

d) **okřídlené věty** – výroky (někdy fiktivní) známých osobností (též literárních postav) vázané na určité situace, mají obdobnou funkci jako pořekadla (glosovat situaci):

Alea iacta est (Kostky jsou vrženy. G. J. Caesar); *Toho bohda nebude, aby český král z boje utíkal* (Jan Lucemburský).

Naopak **nefrazeologickou povahu** (nejsou trvale užívány v obrazném smyslu) mají různé naučně zaměřené citáty známých osobností (**aforismy**). Jsou tím blízké příslovím, jejich význam nemusí být obrazný a nejsou obecně vžitě.

Chcete-li v politice, aby bylo něco řečeno, uložte to muži. Chcete-li, aby bylo něco uděláno, uložte to ženě. (M. Thatcherová, britská politička)

Většina žen vybírá svou noční košili s větším rozmyslem než svého muže. (Coco Chanel, francouzská módní návrhářka)

Dej každému dni příležitost, aby se mohl stát tím nejkrásnějším v tvém životě. (Mark Twain, americký spisovatel)

2 a) Najděte v literatuře nebo v tisku aforismy známých osobností na témata: politika, muži, ženy, láska a rodina, pravda. Zkuste k některým z nich najít protějšek ve frazeologismech (pořekadlech, příslovích). Můžete použít např. knihu J. Plachetky *Velká encyklopedie citátů a přísloví*.

b) Máte i vy oblíbený aforismus? Jaký? Proč jste si jej oblíbil?